کوردستان

داینکردنی مافە نەتەوایەتییەکانی گەلی کورد لە چوارچێوەی ئێرانێکی دێموکراتیکی فێدراڵدا

www.kurdistanmedia.com

زمارە

٩

١٠

٩

عێراق

٨

٥

٢ی ڕێبەندان، ترۆپکی دەسەڵاتێکی دێموکراتیک

سەروتار

عیرفان رەهنموون

برووخێ ڕژێمی کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامیی ئێران

برووخێ ڕژێمی کۆنەپەرستی کۆماری ئیسلامیی ئێران

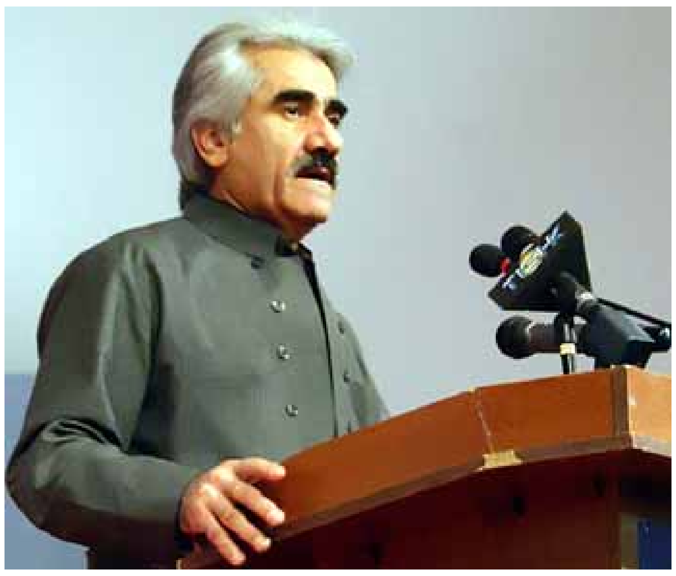

لەگەڵ ئەوەی کە یازدە مانگ ماوەیەکی زۆر کورتە بۆ ئەوەی کە ئێمە بتوانین قەزاوەتێکی تەواو لە سەر کۆماری کوردستان بکەین، بەڵام هەر لەو یازدە مانگەدا مەجمووعەیەك لە دامودەزگای دێموکراتیك کە لە سیستمی رابردووی دەسەڵاتداریی کورددا بێوێنە بوون، دامەزران

@@òÌóåŽ†Šb’bä@çbØóîïn aŠ@L‡ïèó’@ôàŠóm@ôä†Šb’a†@ói

@õ†aŠía@ ýó

@çbØûŠòŠó @óán ï @ôn’ì‹ @LçbØóîõ†í,@õóäŒbi@õòÌóäìíjÙ ómŠói

@@†a^óä/ïí¥óÐ@aŒòŠ

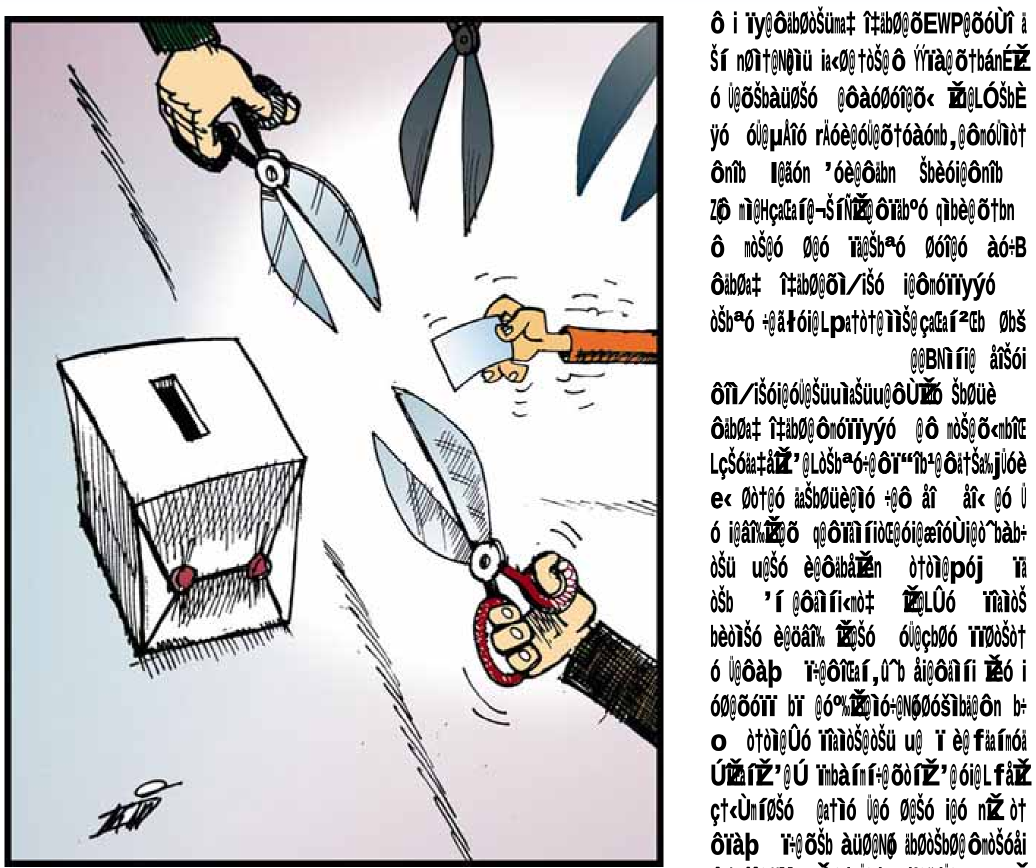

تێل نیشان

مەسعوود بابایی

کورد بوون ـ سیفەتێکی بیۆلۆژیکی / نژادی یا عەقڵانی؟

لە پێناسەی شوناسدا وتم: شوناس یەکانگیریو هاواهەنگی وێنەی زەینیو واتایە.

وێنەی زەینی هەڵێنجراوی ژیانی مادیو مەعنەویی "من" وەکوو نەتەوەیەو ئەمەش بە پێی قۆناخەکانی ژیانی نەتەوەیی گۆڕانی بەسەردا دێت. واتا ئەو شتەیە یا ئەو دیاردەیە کە لە نیوە ڕێگای یەکانگیریی وێنەی زەینیو زماندا دروست دەبێ. ئەم نیوە ڕێگایە چرکەساتی پێگەیشتنو یەکانگیرییە کە لە واتایەکدا بە یەکدی دەگەن. ئەم بە یەکدی گەیشتنە لە قۆناخێك بۆ قۆناخێکی دیکە جیاوازی تێ دەکەوێ. ئەمەش لە هەمبەر دۆخی کورد بوون وەڕاست دەگەڕێ. "کورد بوون" بە ڕای من وەکوو گوتەزایەکی عەقڵانیو ئاوەزمەندانە نەگەیشتۆتە ئەم یەکانگیرییە، زۆرتر وەکوو پۆلینکردنی مێژوویی / بیۆلۆژیکی/ نژادی، بە پێی ڕێڕەوی مێژوویی قۆناخەکاندا هاتووەو هیچکات تیۆریزە نەکراوە.

پێویست بەوە دەکات زۆر بە وردی لە سەر ئەمە قسە بکرێت. ڕەنگە کەسانێك بڵێن خودی پۆلین کردنی مێژوویی/ بیۆلۆژیکی/ نژادی، تیۆریزە کردنەو ئیدی دەبێ لەسەر چی قسە بکەین؟ بە پێچەوانەوە من لەو باوەڕەدام "کورد بوون" هەتا ئێستاش نەیتوانیوە لە دۆخێکی لە "خۆدەرچوون بۆ ئەویدی" دەرباز بێت. هەرچەندە لێرەدا حەز ناکەم کەس ئەم دەستەواژەیە لە واتا "سارتر"ییەکەی لێکبداتەوە. مەبەستی من لەم "لە خۆ دەرچوون بۆ ئەویدی" ڕوانگەیەکی ئەڤیندارانە نیە، بەڵکوو شووناسێکی دیدارییەو بەرەنجامی دنەدانێکی مێژوویی کولتوورەکانی وەکو کولتووری ئیسلامی/ عەرەبی، فارسی/ئێرانی/تورکی/سوننییە. کە بینین لەودا ناسین بەرهەم دێنێو لەوێوە ئیدی ئەم شوناسە دیدارییە لێ! ناگەڕێ مرۆڤی کورد شۆڕ بێتەوە بۆ گوتەزای کورد بوونو چەقبەستی بینین / ناسین، ناگۆڕێت بۆ وێنایەکی تۆکمە لە "کورد بوون" هۆیەکەشی ئەوەیە کە شوناسی دیداری ناتوانێ عەقڵانی بێ، یا لانیکەم مەرج نیە عەقڵانی بێ.

وێنەی دیداری شوناس، "خودێتی" یانە "وارسکەیی"یە، بەو مانایە کە "من"ی تاك وەکو کورد بەو جۆرەی دەوروبەرم چەشنی منن، وشەی "منو کورد" لە یەك ڕستەدا جێ دەکەمەوە، وەکو: "من کوردم". بەڵام ئەم ڕستەیە لە بەگراوەندو پێشینەو مێژینەیەکی "فەلسەفی" هەڵناقوڵێ.

لەوپەڕی خۆیەوە مێژوو پێم دەڵێ: "تۆ لە چیاکانی زاگرۆس دا سەرت هەڵداوەو نەوەی مادەکانو ئارياييەکانو هێندو ئوروپايت" بەڵام پێم ناڵێ: قەوارەیەکی سیاسی بە ناوی کورد بوون بەو تایبەتمەندییە شوناسییەی کە پێی دەوترێ نەتەوەو پەیامێکی ناسیۆنالیستی کە دەبێ بە دەوڵەتی نەتەوەیی بگات، دەبێ هەتبێو لەوەش زێدەتر پێناسەی مێژوویی من کە لە سەر بنچینەی نژاد دامەزراوە تایبەتمەندیی نژادی من دیاری ناکاتو ئەگەریش دیاریشی بکات، بە کەڵکی ئەم سەردەمە نایەت. بۆیە پشت بەستن بەم شوناسە بە ڕای من "خولانەوە لە بازنەی بەرین بوونەوەو بەرتەسکبوونەوە"یەو تەنیا دەتوانێ دۆخێکی نوستالیژیك دروست بکاو هیچ ڕێکارێکی پێ نیە.

پێناسەی مۆدێرنی نەتەوە بوون، دەتوانێ کۆدەنگییەك دروست بکا کە ئێمە بتوانین لەودا بە یەکانگیریی وێنەی زەینی و واتاو یەکەی زمانی بگەین. واتە بە ناوهێنانی نەتەوەی کورد:

ـ یەکەم: وێنەی زەینی لە خۆمانو هاوشێوەکانمان درووست بنجبەست بێ.

ـ دووهەم: واتای ئەم وێنە زەینییە یەکانگیر بێ لەگەڵ وێنای من لەو واتایەی کە یەکەیەکی زمانیی بۆ دانراوە.

ـ سێهەم: کاتێ وشەی "کورد" دەردەبڕین وشەکانی کاردۆخی، کاردی، کرمانجی، کۆردۆ، لە زماندا روون کرابنەوە، بۆ ئەوەی لە زەینیشماندا روونو زۆڵاڵ بن.

کەوابوو بە پێچەوانەی ئەو کەسانەی کە پێیان وایە کە ئەمە تەنیا ئەرکی ڕووناکبیرانو چالاکانی بواری فەرهەنگو ژیارە، من پێم وایە پەروەردەی سیاسیی ئێمە دەبێ لە سەر یەکلاکردنەوەی ئەم پێناسە جیاوازانە بڕیار بداتو ئەمەش دەتوانێ یەکەم هەنگاوی پرۆسەی نەتەوەسازیی مۆدێرن بێ.

سیفەتی مێژووکردی "کورد بوون" یەکێك لە فاکتەرەکانی پێناسەیە، بەڵام دەبێ وریا بین پێناسەی نوێ لە سیفەتی بیۆلۆژیکی / نژادی، نامرۆڤانەو نژادپەرەستانە نەبێ چونکوو بەشە تێکدەرەکەی عەقڵ لە مێژوودا تاقی کراوەتەوە.

òìóäb'ìòŠ†

çhàŠóè Zì ôîbmü@ô'ói pôñ‡îè@×îb

کاتێ کە هاسمیك نەیدەزانی چیبکا، واسیلیچ گوتی: "فەرموون... تکا ئەکەم فەرموونە نێو دیوەکە؟" وەك ئەوەی وشەیەکی دیکەی بۆ خوڵك کردن نەدۆزیبێتەوە. بە جووڵەی دەستو کڕنۆش خوڵکی خۆی ڕێکتر کرد. هاسمیك بێ ئەوەی لە خۆی پرسێ بۆچی هاتووە، بێئیرادە بە هەنگاوگەلێکی هێدییانەوە چووە نێو دیوەکەو لە سەر نشینگەیەك کە بەرو دوای ئەکرد(ڕاك) لە تەنیشت دەرکەکە دانیشت. دیو ساردو چووکەو هێندێ کەلو پەلی تێدابوو وەك: تەختێکی خەوی تێکەڵو پێکەڵ کە مەلافە گوڵدۆزیکراوەکەی ماوەیەکی زۆر بوو نەگۆڕدرابوو، نشینگەی کۆن، مێزێکی کۆنە کە لە سەری کاغەز، نۆتی مۆسیقی، توێخڵی سێو، سووتکی پیپو وێنەی پیاوێك بە قژی ئاڵۆزەوە کە ئەڵێی دانەری موسیقی بوو تێکەڵو پێکەڵ ئەبینران. چرایەکی ئەلکولی دووکەڵگرتووو دوو شووشەیش کە لە تاقەکەدا بوون. وێنەی ڕەنگ پەڕیوی ژنێکیش بە سەر دیواری دیوەکەوە دەبینرا، زەوی بە زیلۆیەکی تۆزگرتووەوە فەرش کرابوو هێندەی ئەو جلو بەرگانەی لەبەر کردبوو کە بریقەی دەدایەوە. بۆنی تێدا چوونێك لە هەژاریو نەگبەتی بەرز دەبوو کە بۆنی ئەلکولی

سووتاو، دووکەڵی تووتنو بۆنی تووندی عارەق لەودا تێکەڵ ببوو. لە ناکاو چاوی هاسمیك کەوتە سەر تەختی خەو و کارتێکی لەوێ دیت کە لە سەری نووسرابوو: "مامۆستای بەڕێز! من لە کاتی خۆیدا هاتم نەبووی، جاری داهاتوو دێمەوە. بە سپاسەوە سوورێن" دوو سێ خولەکێك لە بێدەنگییەکی دژواردا تێپەڕی. واسیلیچ وەك ئەوەی لە ناکاو بیرێکی بە مێشکدا هاتبێ، ڕۆیشت لە نێو درگاکە پێکێکی گچکەی هەڵگرتو لە سەر نشینگەی هاسمیك لە ژێر پیاڵەکەدا داینا، شووشەیێ ڤۆدکایشی هێناو لەوی کردو پێکە ئاوخۆرییەکەی خۆیشی پڕلە ڤۆدکا کردو وتی: "فەرموون بخۆنەوە هەوا ساردە!" پێکەکەی خۆی لە پێکەکەی هاسمیك داو تا ئاخر هەڵیدا ـ هاسمیك پێکەکەی هەتا لێوی خۆی برد. بۆنی عارەق چوو بە لووتیداو بڕێکی خواردەوەو بە دەسرە لێوی خۆی پاك کردەوە. عارەقەکە گەرمو سوتێنەر بە قورگیا چوە خوارەوە. واسیلیچ هاتە پێشو بە دەستی لەرزۆکەوە ویستی پێکەکەی هاسمیك سەرلەنوێ پڕکاتەوە، تێگەیشت کە هێشتا نەیخواردوەتەوە باقی ڤۆدکاکەی ڕژاندە پێکەکەی خۆی. پاڵی بە مێزەکەوە دا، چاوەکانی دەدرەوشانو وەك ئەوەی لەگەڵ بوونەوەرێکی خەیاڵیدا قسە بکا پچڕپچڕ وتی: "ببورە خاتوون!... من شتێکم بۆ ئێوە نیە... نەمدەزانی پێدەچێت کەسێ لە بیری مندا بێ؟... ببورە خاتوو! (دەستی بە نێوچاوانی خۆیدا کێشا چۆن دەکرێ؟ تەنیا لە خەوندا دەتوانرێ هەموو شتێك ببینرێ. لە خەوندا هەموو شتێك دەبێت. چەن ساڵ پێش کە لە سووفیا بووم، هەر ئەم کچە (ئاماژەی بە وێنەی دیوارەکە کرد)، نا... نامهەوێ بێتەوە یادم... نیوە روخساری ئێوەش هاوشێوەیەتی... لە کافەدا من هەردەم لە نێو روخساری ئێوە ئەڕوانم... چ شتێکی سەیر!. لە بیرمە لە خەودا هەر ئەم کچەم دیت... من ویۆلۆنم ئەژەنی هاتە نێو دیوەکە... زۆر هاتە نزیکەوە، دەستەکانیم گرت دانیشتو قسەگەلێکمان کرد کە تەنیا لە خەودا بەدی دەکرێ. خولەکێك، تەنیا یەك خولەك بوو. (هاسمیك جووڵەیەکی لە ڕووی بێتاقەتییەوە کرد. واسیلیچ بە لەز وتی: "لەوانەیە لێرەوە تێدەپەڕیت، دەنگی ویۆلۆنی منت بیستبێ... هەر ئێستا... ئیزن بدەن ویۆلۆن بژەنم... خاتوون بە سلامەتی ئێوە."

پێکەکەی بەرزەوە کردو هەڵیدا. هاسمیکیش بە ناچاری پێکەکەی بۆ لای لێوی برد. واسیلیچ قیافەیەکەی قۆزی بە خۆیەوە گرت، ویۆلۆنی بە پارێزەوە هەڵگرتو لە ژێر چەناکەی داناو دەستی بە ژەنین کرد. ـ"سێرناد شۆبێرت" بوو ـ لە بڵاو بوونەوەی دەنگی سیمی ویۆلۆن لەرزە کەوتە گیانی هاسمیك. ئەڵێی سازەکە بە هەستگەلی داگیراوی گیانێکی نوێی دابێتەوە. واسیلیچ ئارشەکەی لە سەر سیمەکان ئەتلاند، نەوی دەبوو، هەڵدەسایەوە، وەك ئەوەی بیهەوێ بە تەواوی توانایەوە گیان بدا بە سازەکە. دەیویست ئەوەی بە زمان نەیتوانیبوو بە هاسمیك تێبگەێنێ، بە هۆی سازەوە بەوی بڵێ. قژە ماشو برنجییەکانی ئاڵۆزو خووساو، عارەق ڕژابووە سەر چاوی، نیو روخساری ئەو بە لوتێکی درێژ، ڕەنگی پەڕیوی مەیلەو خۆڵەمێشی، ژێر چاوەکانی ڕەش هەڵگەڕا، نیگای تێبڕاوو سووچی لێوەکانی کە بەربوونەوەو لە خۆڕا تێدەکۆشا کە لە یەکیان بگووشێ، دیمەنێکی ترسێنەری بوو. کەچی لەناکاو شێوەی سەرچاوی گۆڕا، وەك ئەوەی لە دونیایەکی نادیارو ئەفسووناویدا جەولەی دەکردو لە ژینی نەگبەتی خۆی هەڵاتبوو... لەوانە بوو لەم خولەکەدا ئەو بەڕاستی ژیانی دەکرد چون گومانی دەکرد بۆ کەسێك ساز دەژەنێ کە لەگەڵیدا لە دایکبووە، یان سێبەری دەزگیرانە کۆنەکەی خۆیەتی، بۆ کەسێك ساز ئەژەنێ کە تێدەگاو لە ئاکامدا هونەرەکەی ڕایدەکێشێ، لەوانە بوو خەونێك کە دیبووی دیسانەوە لە پێش چاوی لە دنیای بە ئاگابوونیدا وێنا بووبێتەوە! ـ بە تەواوی هێزەوە هونەری ئەنواند، پێدەچوو ئەمە باشترین پارچەیەك بووبێ کە لە تەمەنیدا ژەنی بووی. ـ بەڵام هەر کە بۆ لای هاسمیك گەڕایەوەو ویستی لە چاوانی ئەودا شوێن دانەرو هەستەکانی بزانێت، تێگەیی کە جێگای ئەو بەتاڵە. هاسمیك ڕۆیشتبووو تای دەرکەکەی کراوە بە جێ هێشتبوو، لە ناکاو ویۆلۆنەکەی لە ژێر چەناکەی هەڵگرت، هاتە پێش دیتی پێکی ڤۆدکاکە لە سەری بڕێك خاڵی بوە، قوونچکە سیگارێك کە لە ژێر پیاڵەکەدا کەوتبوو سووراوی لێوی هاسمیکی پێوە نووسابووو دووکەڵێکی ئاوی ڕەنگی لێوە بڵاو دەبووەوەو لە هەوادا شەپۆلی دەدا! واسیلیچ ویۆلۆنی بۆ سەر مێزەکە فڕدا. دەستەکانی لە پێش دەمو چاوی خۆی گرتو لە کاتێکا ئەقۆزی کەوتە سەر تەختی خەوەکەی.

ãóéŽ@õ‹mbïm
@òìBbiŠbi@üïåuíîB@õó äaìŠ@óÜ

فاتیح ساڵحی

یوجنیۆ باربا ڕوانگەکانی خۆی لەمەڕ کۆمەڵناسی تیاتر لە بابەتێکدا بەناوی "تیاتری سێهەم" هێناوەتە ئارا. چەمکێك کە لەگەڵ تیاتری فەرمیو تیاتری ئاوانگارد (پێشڕەو) پێوەندی هەیە. تیاتری سێهەم لە درێژەی ساڵانێکی نە ئەوەندە دووردا لە بڕێك وڵاتدا سەری هەڵداوە، تیاترێکە نەناسراو کە زۆر بە کەمی دەنگدانەوەی بووە. ئەم تیاترە لە فستیڤاڵەکان یان لە بیاڤی ڕەخنەدا جێگەیەکی ئەوتۆی نیەو پێدەچێ کە لە لووتکەی نەناسراوبووندا پێکهاتبێت. شێوازێکە کە ناسینی لەگەڵ خوێندنەوەیەکی فەرهەنگیدا پێوەندی هەیە.

ئەم تیاترە لەگەڵ تیاتری فەرمیدا پێوەندی هەیە، چونکوو لەڕێگەی بایەخە فەرهەنگییەکانەوە تێپەڕ بووەو بەلای دەرەوە کێشراوەو دواتر وەك وێنەیەك لە باشاری زیندوو لەگەڵ دەقە کۆنەکان و ئێستادا، خۆی پێگەیاندوە. لەلایەکی دیکەوە لەگەڵ تیاتری پێشڕەو، ئەزموونخواز، توێژێنەر، ئەستەم و دیکانستراکشێن (پێکهاتە شکێن) لە پێوەندیدایە، چونکوو تیاترێکە کە بۆ دۆزینەوەی سەرچاوەیەکی ڕەسەن و زاڵبوون بەسەر نەریتەکاندا لەخۆی داکۆکی دەکات تا شێوازگەلێکی نوێ بۆ داهێنان بدۆزێتەوە. پێناسەکانی یوجنیۆ باربا لە تیاتری سێهەم لەگەڵ چالاکیگەلێکی زۆری گرووپە تیاترییەکاندا هاوتەریبە. تیاتری سێهەم چەمکێکە کە لە پانتای دروستبوون تێپەڕیوە، شێوەیەکە لە تیاتر کە نە تیاتری فەرمییە نە ئاوانگارد، کەوایە ئەم تیاترە ئەگەر تیاتری فەرمیو ئاوانگارد نییە، چ تیاترێکە؟ تیاتری سێهەم تیاترێکە کە دەست دەکا بە دەمی ژیاندا تا بتوانێ دەسکەوتێکی هەبێت یان ئەوەیکە ئەم تیاترە بێبەشە لە چەمك و شوناسێکی دیاریکراو لە سێبەری تیاتری فەرمیو ئاوانگارد بە سەختی ژیانی درێژە پێدەدات و لە نەهێنیدا ئارەزوو دەکات بە یەکێك لەم دوو فۆرمە تیاترییە پێوەست بێت.

ئەڵبەت ئەمانە هەموو بە لەونێك شرۆڤەیەکی هەڵەیە لە تیاتری سێهەم چونکوو یوجنیۆ باربا لە پرۆسەیەکی پراگیتیکدا تیاتری سێهەم پێناسە دەکا. ئەم تیاترە لە پەراوێزی تیاتری زاڵ بەسەر ڕەوتی هونەری تیاتردا ژیان دەکا یان تەنانەت لە دەرەوەی ناوەندە فەرهەگیو هونەریەکاندا خەریکە هەناسە دەکێشێ.

تیاترێکە کە بەدەستی کەسانێك دروست بووە کە خۆیان وەك دەورگێر، دەرهێنەر و چالاك لەبواری تیاتردا بەئێمە دەناسێنن. هەرچەند کە زۆر بەکەمی پەیدا دەبن کە خوێندنی باڵایان لە زانکۆدا هەبێ، هەر بەم هۆیە ڕەنگە وەك کەسایەتیەکی پیشەکار نەناسرێن. بەڵام ئەم کەسانەش بە هیچ شێوەیەك ئاماتۆر نین، بەڵکوو کەسانێکن کە بە کەڵك وەرگرتن لە مێتۆد و زانستە تیاترییەکان دەست دەدەنە ئەزموون و پیشاندانی تیاتر و لەم ڕێگەیەوە خەریکی ڕاهێنان و پەروەردەی دروست و لۆژیکین و بە بەرهەمهێنانی تیاتر هەوڵ دەدەن بینەرو لایەنگرانێکی زۆر بۆ تیاترەکەیان بەدەست بهێنن.

یوجنیۆ باربا لە ساڵی ١٩٧٧دا پێناسەیەکی لە تیاتری سێهەم پێشکەش بە ڕاگەیاندن کرد، بۆ نموونە لە ئیسپانیادا، بزووتنەوەیەك بەناوی تیاتری سەربەخۆی ئیسپانیا کە لە ٩٠ گرووپی تیاتری پێکهاتبوو دروست بوو، لە ئیتالیادا زیاتر لە ١٠٠ گرووپ و لە دانمارکدا گرووپ و بزووتنەوەی تیاتری ئاماتۆرەکان پێکهات، نموونەیەکی دیکە سەرهەڵدانی کتووپڕی گرووپگەلێکی تیاتری لە ئامریکای لاتیندا بوو. باربا هەروا درێژە دەدات و دەڵێ، تیاتری A هەمان بزووتنەوەی تیاتری سەربەخۆیە، نە تیاتری B یەو نە تیاتری C. تیاتری B هەمان تیاتری فەرمییەو تیاتری C هەمان تیاتری ئاوانگاردە. تیاتری Bو C بەڕەوترین شێوازەکانی تیاتری جیهانن. بەڵام باربا هەرگیز نەیگوتوە کە تیاتری A لە سەرەوە یان لە خوارەوەی تیاتری Bو C دایەو هیچکاتیش تەواوی هێز و توانای خۆی بۆ پێناسەکردنی تیاتری سێهەم نەخستوەتە گڕ. ناوبراو دوای ساڵەکانی دەیەی حەفتای زایینی تەنانەت لە شوناس پێدان و پێناسەکردنی تیاتری سێهەم هەنگاو بۆ قۆناغێکی سەرەوەتر هەڵدێنێو دەڵێ، "گرووپگەلێ کە من ئەوان بە داهێنەرانی تیاتری سێهەم دەناسم نە سەر بە ڕەچەڵەکێکی تایبەتین نە سەربە شێوازێکی سەربەخۆی تیاتری، ئەوان بەگشتی لە دۆخێکدا ژیان دەکەن کە لەسەر جیاوازییەکان بیچمی گرتووە، جیاوازییە فەرهەنگییەکان، پیشەیی، ئابووریو سیاسیەکان. بە باوەڕی باربا تیاتری سێهەم تیاترێکە کە ئەندامانی لە بەرهەمهێنانی مانا پێکەوە بەشداریی دەکەن.

بەڵام بە بڕوای من بە تەواوی ڕوونە کە کەسایەتی سەرەکی تیاتری سێهەم وەك حکوومەتێکی خۆویست وایە کە دەست دەداتە بەرهەمهێنانی ماناگەلێك کە نەناسراو و نامۆن و تەنانەت کەسیش سەرنجیان پێ نادات. ئەندامانی تیاتری سێهەم بە بەشداریکردنێکی گشتی بەهۆی توێژینەوەو لێکۆڵینەوە و پەروەردەیی زمانی، بەشوێن شێوازێکی نوێ لە پیشاندان و دروستکردنی ماناگەلی نوێ دەگەڕێن کە پێش لەوان کەس بایەخی پێ نەدەدان، تا لەم ڕێگایەوە دەلاقەیەکی نوێو سەرنجڕاکێش بەرەورووی تیاتر بکەنەوە کە لە ئامفی تیاترەکانداو لەسەر سەکۆی نمایشدا بەهۆی شێواز و مێتۆدە تیاترییەکان بەرەورووی بینەرانی نمایش داخراوە. تیاتری سێهەم تیاترێکە کە ماندوو لە مێتۆد و شێوازی تیاتری فەرمیو کۆنەبوونی ئەو مێتۆدانە بە لەبەرچاوگرتنی کەم و کووڕییەکانی تیاتری ئاوانگارد کە زۆرجار بینەر فەرامۆش دەکات و بۆ بەرەوپێش چوونی ڕەوتی تیاترەکە، تەقینەوەیەك لە هێماو ئاماژەکان دروست دەکا کە سەدان ساڵی دیکەش کەس لێی تێ ناگات، پانتایەکی دیکە بۆ ئافراندنی مانا دەدۆزێتەوە تا بینەری ماندوو لە بەجیهانیبون و تێکنۆلۆژیای سەردەم چیدی لەوە زیاتر هەست بە لەخۆنامۆبوون نەکات و لە ڕێگەیەکی سێهەمەوە بینەر هانبدات سەفەرێك بەناخیدا بکات و سەرەڕای تێکچوونی هەموو ماناکانی ژیان مانایەکی دیکەو سێهەم بۆ درێژەپێدانی ژیان بدۆزێتەوە. هەرچەند ئەو کەسانەی کە دەیانهەوێ دەست بدەنە ئافراندنی تیاتری سێهەم بێگومان دەبێ لە هەموو بوارەکانی تیاتری B و C شارەزاییان هەبێت تا بتوانن بە ئافراندن و بەرهەمهێنانی نوێ، قسەیەکی نوێیان بۆ مرۆڤی ماندوو لە تەقینەوەی بەها مرۆییەکان هەبێت.

ئەو رۆژەی لە سەهۆڵبەنداندا، مەهاباد پاڵتۆکەی فڕێدا

لە ٦٠ ساڵ زیاتری مژدەوە، لەمەوبەر
لە ٦٠ ساڵ زیاتری سێدارەوە، لەمەوبەر
ئێمە لەوێ لە بەستەڵەکا گەرممان بۆوە
لە بەفرانباردا، چووین بەرەو گوڵەباخەوەو
لە سەهۆڵبەندانا پاڵتۆکانی زستانمان فڕێدا
گۆرانییەکانی نێرگزمان لە زووقما چنیو
لە زەمهەریرا، هەڵاڵەمان دا لە قژی سابلاغ و
ئەو رۆژەیش، شەبەنگی لەرزیوی سەر شەختەمان
لە زاواو بووکا کرد بە ئالاّ...
لە نیو سەدە زیاتری سرودەوە، لەمەوبەر
لەنیو سەدە زیاتری شەهیدەوە، لەمەوبەر
لە رۆژێکی سپیپۆشی سوورەگوڵ بە ئەگریجە
مەهابادمان کرد بە کۆترێکی سپی
پەڕلەپێی مل بە شەفەقی ئازادیو
عەشقمان کرد بە بازی خۆمان و
بەرەو هەتاوی سوور و
بەرەو لای خوداو بەرەو ئایندە هەڵماندا...
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەك ئەمڕۆ و
بەڵام بە سەرفرازی وەك ئەمڕۆ نا
لە رۆژهەڵاتی چاومانا، لە رۆژهەڵاتی خوێنمانا
مژدەیەك لە شێوەی پەپوولەی وشەدا
مژدەیەك لە شێوەی سێوی بۆکانا
مزگێنییەکی درێژ...
لە شێوەی پرچی درێژی کچە جوانەکانی سەقزا،
مژدەیەکی بازنەیی لە شێوەی پشتێنەکانی ئەوانا،
لەگەڵ بایەکی نارنجیا هات و دای بەگوێی دڵمانا
سەرلەنوێ وڵاتێ لەدایك بووەوە،
سەرلەنوێ بەرد پێکەنیو سەرلەنوێ درەخت کەوتە سەما
بۆ یەکەمجار لەوێ مردن مردوو،
لەوێ بۆ یەکەمجار ژیان لە خۆشیانا، گریا
لەرۆژێکی بە رۆژژمێر وەك ئەمڕۆ
بەڵام بە سەربەستی وەك ئەمڕۆ نا
پیاوێکی وەك بڕوا کەڵەگەت
پیاوێکی وەك هیوا چاوگەش و
پیاوێك لە دارهەنار، وەختی گوڵکردن
پیاوێك لە حیلە، وەختی غارکردن
مرۆڤێك لە روونیو سادەیی،
وەکوو کانیو گوڵەگەنم
بوو بە پێشەوای عەشق وبوو بە سەرکردە،
سەرکردە وەك هەتاوێك، کە پێش شەوگار بکەوێ
سەرکردە وەکوو ئاو، کە رووەو تینوویێتی بڕوا
سەرکردە وەکوو نان، کە بۆلای برسییەتی بچێ
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەك ئەمڕۆ
بەڵام بە دڵخۆشی وەك ئەمڕۆ نا
بە شەقامەکانی سابلاغا گوڵاڵە ئەگەڕا
باران ئەگەڕا، شمشال ئەگەڕاو گزنگ ئەگەڕا
وەك ئەمڕۆ نا، کە پێوەن ئەگەڕێو کە کوللە ئەگەڕێو
کە شمشێر پیاسەی تیا ئەکا...
لە یەکەم شەوی هەڵهاتنی خۆشەویستیدا
بە شەو، لەبەر دەرگای هەموو ماڵەکانی سنەدا
ژنان ئاوێنەی مانگەشەویان دەبەخشییەوەو
بە رۆژ منداڵان، لەگەڵ مامزەکان گەمەیان ئەکرد...
بە شەویش کچان، خەنەیان دەگرتە دەستوپێی شێعر و
ئەستێرەیان لە کەزیی یەکتر ئەدا...
وەك ئەمڕۆ نا،
کە لەبەر دەرگای هەموو ماڵەکانی بۆکانا
نان ئەگریو لە سیلەی هەموو کۆڵانێکی کرماشانا
ژنان بە چیچکانەوە دانیشتوون و
چاو لەڕێی کوڕەکانیانن، تا لە دۆزەخی ئەم دنیاوە
لە تووناوتوونی عەمامەکانەوە، ئەگەڕێنەوە یان نا...
وەك ئەمڕۆ نا، کە منداڵان ترس گەورەیان دەکاو
جەهەنەم هەڕەشەیان لێ ئەکاو، کچان
بۆنی عەبای رەشیان لێ دێو
هەژاران، شیکایەتی چاو بە فرمێسکیان،
لێ قەدەغە کردوون تا بشگاتە خودا...
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر کە وەك ئەمڕۆ
بەڵام بە پێکەنین وەك ئەمڕۆ نا،
شێعر ژنێك بوو بێ مانتۆ، لەو رۆژەدا
پرچی بۆ کردین بە ئالاّ،
وتار، دارشەقی سانسۆری هەڵنەدەگرت،
مجەوزیان لە جبەکانەوە وەرنەدەگرت،
باران و بەفر و رەشەبا
لەو رۆژەدا چراکان بوونە پەپوولە،
پەپوولەباران بوو لەوێ،
پەپوولەکانیش بوون بە ماچ،
وەرزی ماچ باران بوو لەوێ...
شەقامەکان هی ئەسغەر و مامڵێ بوون هەموو لەوێ،
باغچەکان و بولبولەکان بە زمانی گوڵی هەژار
کارژۆڵەکان، تەوارەکان، تەوەرەکان
بە زمانیسەوزی هێمن، بە پەیڤەکانی زەبیحیو
هەناسەکانی قزلجی، دەیانخوێند و
کە شەو ئەهات، لەسەربانی هەموو ماڵێکی مەهاباد
مۆمی تەشی، شیرینەکەی وەفاییان
دادەگیرساند لەوێ...
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەکوو ئەمڕۆ
بەڵام بەرۆح وەك ئەمڕۆ نا،
ئەمڕۆ لەوێ مۆسیقا سەرتاپای رەش و
کچێك بێ مێزەری سوورەت و جوانی،
بێ لەچکی قیامەت،بۆیان نیە بێنە دەرێ،
لەچك کفنی سەر و ملە،
لەچك خۆرەتاو دەرئەکا،
لەچك گۆڕێکی قوماشەو
هەموو رۆژێ سەروملی خەزاڵێکی تیا ئەنێژرێ...
دڵارە گۆشتی بەرازە، ئێستا لەوێ
بادەی خەیام کفری سوورەو
لەژێرکورسیو لەژێر ترس و لەناو نوێن و
لەناو تەنا خۆیان ئەشارنەوە لەوێ،
بەدیار هەموو پەیڤێکەوە،
لەژوور سەری هەموو قەڵەمێکا،
بەدیار هەموو هەورێکەوە
پاسەوانێکی تاریکی راوەستاوە،
مەبادا پەیڤ، خۆشەویستیی ئازدای
بۆ دەریاچەیەك بدرکێنێ،
مەبادا قەڵەم بچێتە لای باڵدارێك و
باڵدار نامەی زیندانییەك بۆ خۆر بەرێ،
مەبادا هەوریش ئەو وەختەی ئەگرمێنێ،
دارستان و کێڵگەکان و رووبارەکان راچڵەکێنێ...
لە ٦٠ ساڵ زیاتری بەهارێ لەمەوبەر،
لە ٦٠ ساڵ زیاتری مەشخەڵێ لەمەوبەر،
مەهاباد، هەر هەموو برووسکەکانی
لای خۆی کۆ کردبووە، هەر هەموو بارانەکان،
هەر هەموو شێخ و ئاغاکان و
هەر هەموو چراوگەکانی وڵات،
لە سلێمانییەوە، گردەدیارەو
دارتووەکەی مەلیك مەحموود و
چەند قەسیدەی یاخیو چەند گوڵی باخی گشتی
گەیشتبوونە ئەوێ،لە هەولێرەوە
چەند دیواری قەڵاو چەند بازی دەشتی قەرەچووخ و
چەند دارهەرمێی شەقلاوە، گەیشتبوونە ئەوێ
لە کەرکوکەوە چەند پۆپەو چەند کۆڵانی رەحیماواو
چەند دار پرتەقاڵ بە هەناسەبڕکێیەوە
گەیشتبوونە ئەوێ، لە کۆیەوە
چەند دارمازۆیەکی هەیبەت سوڵتان و
پێنج پەنجەی حاجیو دوو پشکوکەی دڵدار و
چاویلکەکەی مەلای گەورە
گەیشتبوونە ئەوێ، لە باکوورەوە
مێزەرەکەی شێخ سەعیدو پاڵتۆ شڕەکەی بەریو
دوو قولانجیش لە پەتی قەدارەکەی
گەیشتبوونە چوارچراکەی ئەوێ،
لە رۆژئاواشەوە، لاوکێك بە قاچێکی بڕاو و دارشەقێکەوە،
دوو شێعری جگەرخوێن لەبن هەنگڵا
گەیشتبوونە ئەوێ،
لەو دەمەدا ئەوێ، ئێرە بوو، ئێرەش، ئەوێ،
لەو رۆژەدا من ئەو بووم و ئەو من و هەمووشمان ئەوێ،
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەکوو ئەمڕۆ
بەڵام بە هەڵفڕین و بە شەقژن وەکوو ئەمڕۆ نا،
لەوێ ئێستا باڵ نیە بۆ فڕین، دەنووك نیە بۆ خوێندن و
ئاسمانێك نیە بۆ بینین،
رەنگەکان نین بۆ جیاوازی، جگە لە رەنگی قەترانی،
لە ٦٠ساڵ زیاتری کازیوەیەك لەمەوبەر،
لە ٦٠ساڵ زیاتری بەستەڵانێك لەمەوبەر،
لەوێ چاپخانەیەکی پیر و کەنەفت
گەنج بووەوەو بوو بە دڵدار،
ئیتر وشە شەپۆلی دا و بوو بە رووبار،
هەموو ساڵێك لەم رۆژە کەسکەدا، قوربانییەکان
لەهەرکوێ بن، پڕم پڕم بەدەنگ
هۆرەی سوورەوە بە سواری ئەسپی سپی
بە رەو، ئەچنەوە بۆ ئەوێ،
لەهەرکوێ بن ئەگەڕێنەوە لای خانووی قوڕو
ئەسپە هەژارەکانی ئەوێ،
لەوێش هەر لەم رۆژە کەسکەدا،
هەموو ساڵێك پیاوێکی باریکەلە
وەکوو تاژان، یان وەکوو خەمی ناسك و
باریکی بێوەژنانی ئەوێ،
پیاوێکی خوێن شیرین وەکوو
خوێنی گێلاس و ئێسك سووك
وەکوو گوڵی دارهەرمێ،
لەبەردەمی چرای هەڵکراوی سەربەفری مەهابادا
ئەوەستێو چاوەروانیانەو گوڵاوپڕژێنێ بەدەستەوەو
هەتا یەك یەك لەم گوڵاوەی ئەمرۆیان
بەسەرا بپرژێنێو هەموو ساڵێ،
لەیادی رۆژی لەدایکبوونی ئەم مانگەشەوەدا،
هەموو شێعرە جوانەکانمان،
هەموو چیرۆکە کەڵەگەتەکانمان
خۆیان بە رایەڵی تریفە، هەڵئەواسن و هەموو
زەنگوڵەکانی گەردنی زمانی کوردی رائەوەشێنن و
زرنگەزرنگی وشە ئەیکا بە شەوی زرنگانەوەی رووناکیو
بە رەنگدانی بوون و بە گوڵدانی دەنگ لەوێ،
ساڵێك دواتر پڵنگە پیاوێك ئەیتوانی
بە بازلەقی مەودای درێژی خۆی، قەفەس بشکێنێو
ئابلۆقەی نێزەکان ببڕێو لە کاولاشێکدا
مردن بەجێ بێڵێو،
ئەیتوانی چارەنووس لەبەردەمی خۆیدا
گرمۆڵە بکاو ببێ بە هەتاو و
ببێ بە رەشەباو نەگیرێ،
بەڵام پڵنگ بەڵێنی بە ئاسکەکان و
بە سمۆرە بچکۆلەکان و بە بێچووی بەورەکان و
بەڵێنی بە بەردی سەر رێو بە داری بەر ماڵان و
بە شێعری ساوا و بەڵێنی بە خانیو وەفاییو
بەڵێنی بە شەرەفخان و هەروەها بەڵێنی بە
سێوی سەردەشت و بە هێشووە ترێی مەریوان و
بە رێواسی کەلیخان دابوو،
سوێندی بە سەری کۆترەکان و
بە چاوی زرێبار و سوێندی بە
هەر چوارچراکە خواردبوو کە
ئەوێ... ئەوێ، ئەوێ، جێ نەهێڵێ.
لەو رۆژەدا سەرما ببوو بە گڕە،
گڕە ببوو بە چریکەو چریکەش ببوو بە هەڵۆ و
هەڵۆش ببوو بە پێشەوا،
لەو رۆژەدا برسییەتی ببوو بە تێریی...
گژ و گیای دەم بۆ نەکردوو، دیسانەوە کەوتنە قسە،
درەختەکان، ئەوانەی باش ئەیانزانی تەمەنیان رووەوە هەڵدێرە،
بەپێی خۆیان، ئەهاتن بۆلای ئازادی
بۆ ئەوەی بیانسووتێنن تا بەچکەکان و
جووجەڵە و بنچك و زەرنەقووتەی ناو هێڵانەو
ئەو ساوایانەی ئەو رۆژەی لەدایك بوون،
زریان، رەقیان نەکاتەوەو نەمرن لەوێ...
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەکوو ئەمڕۆ،
بەڵام بە دڵنیایی وەك ئەمڕۆ نا،
چۆلەکەکان ئێستا لەوێ لەسەر دار و گوێسەبانا،
هەموو بەدەم فڕینەوە، جوانوەکانیش ئێستا لەوێ
بەدەم حیلەو کۆڕژنەوە، پەلکەگیاکان،
پەیژە هەرە بچکولەکان،
وردەگەڵا، کڵاورۆژنەی شێعرەکان،
سەماوەر و زاریتاوڵەو دۆمینەو
تا دووکەڵی زۆپاکانو شەونمی سەر بندیری رووبارەکان،
گوارەو ملوانکەی ژنەکان، قوفلی زیندان،
کولوە بەفر و بای هەڵاتوو، هەموو لەوێ،
هەموو لێرە، هەموو لەولا، هەموو هەموو...
هەزار هەزار،ئەڵێن ئەبێ
نیشانمان بدەن وەکوو ئاسمان،
ئەڵێن ئەبێ بیانبیسین وەك سەنتوور و
بۆنیان بکەین وەك چۆن بۆنی لیموو و
شێعر و منداڵ ئەکەین،
بێنە دەرێ، لەگەڵ هەتاو بێنە دەرێ،
چاوەکانی، حەسەنپوور و سرووودەکانی بووتیمار...
لە رۆژێکی بە رۆژژمێر وەکوو ئەمڕۆ،
بەڵام بەدڵ وەك ئەمڕۆ نا،
لەم رۆژەدا پیاوێك لە گوڵی دارچواڵە،
باوەشی کرد بە مێژوودا،
بەفر و چواڵەی لەگەڵ یەکدا موتوربە کرد،
لەدواییدا درەختێ هاتە دنیاوە،
گۆمی ورمێ ناوی لێنا
درەختەکەی هەتاوی کورد...
لە ٦٠ ساڵ زیاتری برینەوە، لەمەوبەر
لە ٦٠ ساڵ زیاتری سێدارەوە، لەمەوبەر
ئەو رۆژەی لە یەکەمین جوتبوونی نێوان
ئازادیو زستاندا،
لەسەر کاسەی بەفر، بەهارێك زا و
ناومان لێنا رووناکی،
ئەو رۆژەی بۆ یەکەمین جار
لە دەربەندی ترس و بیمدا،
پیاوێك رەشەبای رام کرد و
چارەنووسی لە ئاگردا تەواو کرد و
ئەسپەکانیش ناویان لێنا پێشەوا...
رۆژ دێو ئەڕوا، دەیان سەدەش لەدوای من
هەر لەم رۆژە بەفرینەدا لەسەر مانگ بێو
لەسەر بەفر و لەسەر عەرز بێو لەشاخدا،
شاعیرێك دێ بە مەشخەڵان بنووسێ،
لەبیرمانی ئەی کۆماری خۆشەویستیو
ئەی درەختی پێشەوا.

***

عێــراق

ئەنجومەنەکانی "سەحوە" کە ئێستە زیاتر لە ٧٠ هەزار چەکداریان هەیە، بەشێکیان ئەندامانی پێشووی قاعیدەو حیزبی بەعسن کە ماوەیەکە بەرەی خۆیان گۆڕیوەتەوە، بەرهەڵستکاریی قاعیدە دەکەن و توانیویانە تا رادەیەکیش هێمنی بەسەر گەڕەکە سوننە نشینەکانی بەغداشدا زاڵ بکەن، ئەگەرچی کاریگەریی کورتخایەنی ئەم ئەنجومەنانە دیارە، بەڵام رۆڵی درێژخایەنی ئەوان لێڵ و ناڕوونە

هەرچەند خەڵكی ئێران بۆ پێكهێنانی كیانێكی ئیسلامی خەباتیان نەكرد، بەڵام بەهۆی دروستبوونی شەپۆلی جەماوەرو یەكنەگرتوویی حیزب و رێكخراوە سیاسییەكانی ئەودەم و هاوئاهەنگ نەبوونیان، تاقمێك بە ناڕەواو بە ناوی خواو پێغەمبەرو پێشەوایانی ئایینی شیعە، توانییان لەو هەلە كەڵك وەربگرن و بەهۆی نەبوونی رێبەرییەكی خەڵكی، لەوپەڕی چاوەڕواننەكراویدا، لە سەر شەپۆلەكانی ناڕەزایەتیی خەڵكی ئێران لە سیستمی پاشایەتی، شەپۆل سەواری بكەن و پاشان بە هێوركردنەوەی شەپۆلەكان زەریاش لە مشتی خۆیاندا رابگرن

ئەم قسانەی بووش ئەوە دەردەخا کە
لاینکەم لەم ساتەوەختەدا، سیاسەتی وڵاتە
یەکگرتووەکان لە هەمبەر ڕێژیمی تاران
نەگۆڕەو، وڵاتانی عەرەبی دەبێ لەمبارەیەوە
ئەرخەیان بن و هەڵوێستی ئامریکا لەمەڕ
بەرنامە ناوکییەکەی ئێران ڕوونە

JJJ

بۆ هاوکاریی زیاتری هێزە دێموکرات و پێشکەوتووەکانی ئێران تێبکۆشین